

Česká studia na Šanghajske univerzitě mezinárodních studií

Pavλίna Vondráčková

ABSTRAKT:

Úvod příspěvku představuje Šanghajsou univerzitu mezinárodních studií, která v roce 2018 otevřela nový program bohemistiky, pravděpodobně jako reakci na aktuální politické dění a na zvyšující se zájem o studium českého jazyka v Číně. Nejrozsáhlejší část je věnována popisu programu českých studií, přibližuje práci českého lektora a poukazuje na některé problematické oblasti spojené s výukou češtiny na univerzitě. Příspěvek vychází ze zkušeností a postřehů autorky působící na univerzitě v akademickém roce 2018/2019.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Čínská lidová republika, Šanghajska univerzita mezinárodních studií, česká studia

ABSTRACT:

The introduction of this paper presents Shanghai International Studies University which successfully opened the programme of Czech Studies in September 2018, probably in reaction to current political affairs and increasing interest in learning Czech. The core of this article describes the programme of Czech Studies, giving a detailed characterization of job duties of the Czech instructor and pointing out problematic areas in teaching Czech at the university. This article is based on the author's personal experience and perceptions from working at SISU during the 2018/2019 academic year.

KEYWORDS:

People's Republic of China, Shanghai International Studies University, Czech Studies

ÚVOD

Výuka českého jazyka má v Čínské lidové republice mnohaletou tradici. Ve snaze o obnovení obchodních styků mezi Evropou a Čínou (iniciativa zvaná *Pásma a stezka*) se zde Česká republika dostává do stále většího povědomí a zájem o výuku jazyka roste (Bozděchová 2011, 2017). V současné době je studium bohemistiky možné na osmi čínských univerzitách a na několika dalších je český jazyk jedním z klíčových předmětů studijních plánů ekonomických či technických oborů.¹ Díky mému působení v Číně se mi daří mapovat situaci a dle prognóz bude v dalších letech docházet k navyšování škol, kde se bude čeština vyučovat. Ke stávajícím univerzitám v následujícím akademickém roce, tj. 2019/2020, přibudou minimálně další čtyři, které nabídnou bakalářské studium češtiny.

1 Podrobnější přehled univerzit Vondráčková (2019).

ŠANGHAJSKÁ UNIVERZITA MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

Šanghajska univerzita mezinárodních studií (Shanghai International Studies University, dále jen SISU), která se na rok stala mým pracovištěm, patří mezi prestižnější a s počtem 9 337 zapsaných čínských studentů v akademickém roce 2018/2019 rovněž i mezi větší univerzity se specializací na výuku cizích jazyků v Číně. Vedle jazyků se zde vyučují i jiné obory, např. právo, ekonomie, management aj.² Na SISU je také možné studovat čínštinu jako cizí jazyk,³ a to nejen ve všech stupních vysokoškolského studia, ale i formou krátkodobých a dlouhodobých intenzivních kurzů či studií na letní škole.

FAKULTA RUSKÝCH A EUROASIJSKÝCH STUDIÍ

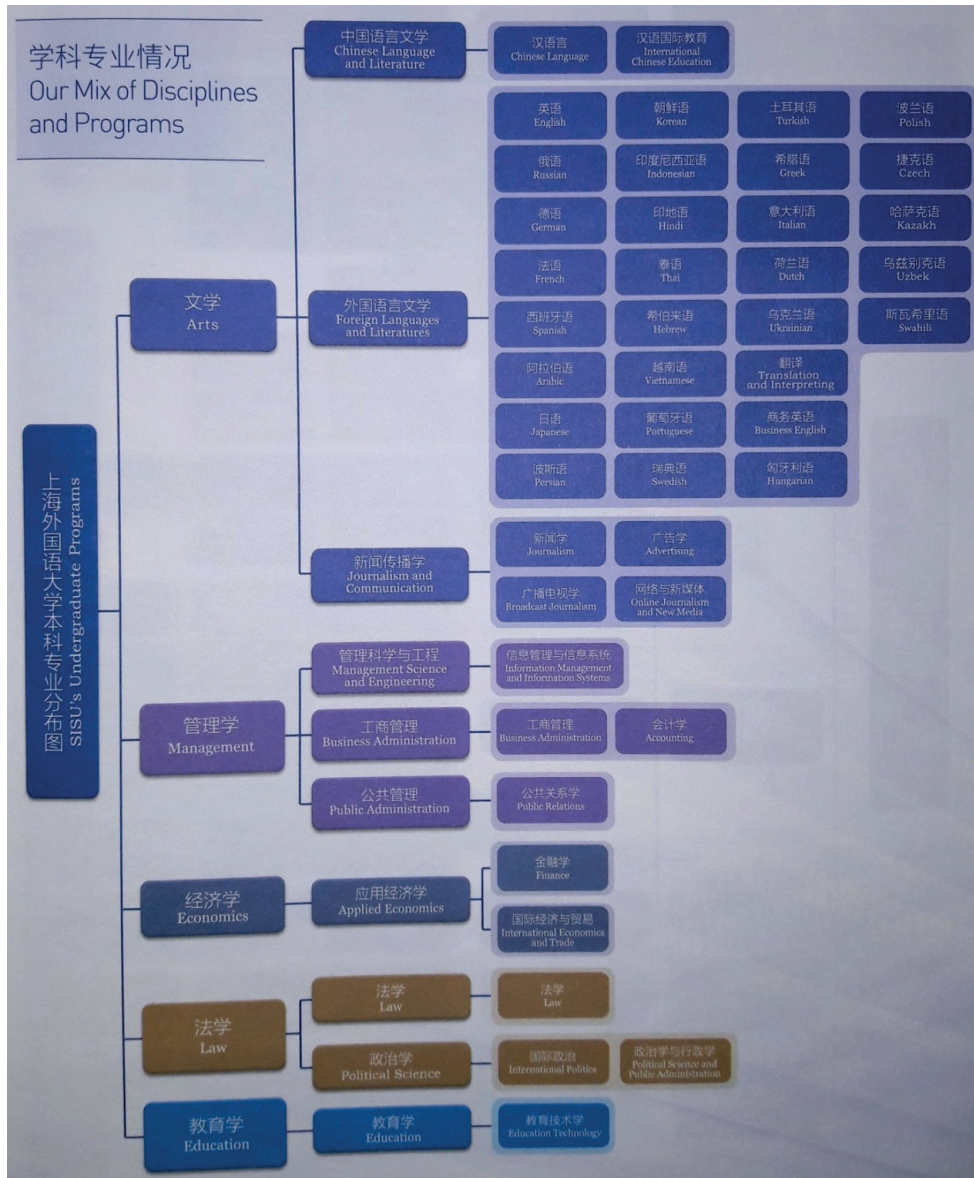
Fakulta ruských a euroasijských studií, pod níž čeština spadá, je nejstarší fakultou celé univerzity. V době jejího založení, v prosinci roku 1949, se jednalo pouze o Šanghajskou školu ruštiny (Shanghai Russian School), jež byla jedním z detašovaných pracovišť tehdejší Lidové revoluční univerzity východní Číny (East China People's Revolution University), a hlavním vyučovaným jazykem byla ruština. Ta je v současné době jedním z nejvyhledávanějších jazyků na SISU a každoročně jsou otevírány dvě třídy o počtu 24 studentů. O několik let později byla nabídka studijních programů rozšířena o ukrajinštinu (2008), maďarštinu (2016), polštinu (2017) a kazaštinu (2017). Otevření programu českých studií proběhlo v září 2018, a to ve spolupráci s Ústavem jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy a za podpory Generálního konzulátu České republiky v Šanghaji. V tomtéž roce byly připojeny další jazyky — uzbečtina a jako volitelný předmět běloruština. V dalším akademickém roce bude zahájen program srbštiny a bulharštiny. Fakulta plánuje s výjimkou ruštiny otevírat nové ročníky všech jazyků vždy jednou za čtyři roky. Případné změny budou záviset na možnostech uplatnění absolventů na trhu práce. Ruština je prozatím jediným jazykem, který má akreditovaný nejen bakalářský, ale i magisterský a doktorský program. Studium ostatních jazyků na fakultě je možné pouze v bakalářském programu. Důvodem je nedostatek kvalifikovaných lektorů s doktorským či jiným vyšším stupněm vzdělání. Absolventi bakalářských programů tak pokračují v magisterském studiu v zahraničí nebo na jiných čínských vysokých školách, nejčastěji na Pekingské univerzitě mezinárodních studií (Beijing Foreign Studies University), jež je považována za nejlepší jazykovou univerzitu v Číně.

PROGRAM ČESKÁ STUDIA

Do programu Bohemistika bylo do prvního ročníku v akademickém roce 2018/2019 přijato 15 studentů. V průzkumu, který jsem se studenty udělala na začátku zimního

2 Viz obrázek 1.

3 V akademickém roce 2018/2019 studuje čínštinu 4 557 studentů, nejčastěji ze zemí bývalého Sovětského svazu, z jihovýchodní Asie, ale také z Afriky či Indie.

OBRÁZEK 1 Přehled bakalářských studijních programů na SISU.

semestru, jsem zjistila, že méně než polovina z nich měla o studium češtiny opravdový zájem. Ostatní by upřednostnili studium jiného jazyka či zcela jiného oboru, nejčastěji ekonomického. Proto byly znalosti o České republice z počátku u mnohých studentů téměř nulové a na otázku, proč si zvolili studium češtiny, jsem až na výjimky nedostala adekvátní odpověď. Prvotní nezainteresovanost souvisí se systémem přijímání na vysoké školy v Číně, zcela odlišným od toho českého. Každá univerzita vy-

žaduje určitý zisk bodů z testů, jež studenti píšou na středních školách. Zkoušky se skládají z čínštiny, angličtiny a matematiky. Další předměty, např. biologie, chemie, fyzika, geografie, historie či informační technologie, jsou volitelné a závisí na zaměření střední školy. Dle dosaženého počtu bodů si pak studenti mohou vybrat univerzitu. Pokud získají minimální počet bodů stanovených univerzitou k přijetí, ale zároveň nemají tolik bodů zajišťujících studium atraktivních oborů, v případě SISU je to mezi jazyky angličtina, němčina, japonština či ruština, vyberou si studium méně populárních oborů.

PŘEDMĚTY A HODINOVÁ DOTACE

Pro studium češtiny je v prvním ročníku v obou semestrech vyhrazeno 16 vyučovacíh hodin týdně (1 hodina má 45 minut a výuka probíhá v 90minutových blocích), které jsou rozděleny do dvou předmětů, a to na základní češtinu (14 hodin) a české reálie, historii a kulturu (2 hodiny). Povinné jsou také tzv. ranní hodiny čtení, kdy studenti musí být ve třídě 30 minut před zahájením první lekce, tj. od 7:45 do 8:15 hod., a každý si vlastním tempem musí opakovat nové učivo či se jiným způsobem věnovat studiu. Ve třídě je čínská lektorka, která však studenty nekontroluje, a tak je atmosféra relativně uvolněná.

Ve druhém ročníku bude počet hodin navýšen na 22. K základní češtině přibudou další předměty, a to čtení, gramatika, konverzace či česká literatura. Ve třetím ročníku se předpokládá dvousemestrální studijní pobyt v České republice, ve čtvrtém roce studia absolvují studenti praktickou stáž a závěrečný semestr pak bude prostorem k napsání bakalářské práce.⁴ Do celého studijního plánu jsou kromě češtiny zahrnuty i jiné předměty, např. angličtina, politika, informační technologie či tělocvik. Studenti si také podle vlastních preferencí vybírají další volitelné předměty, oblíbená je matematika a cizí jazyky.

VÝUKOVÉ MATERIÁLY

Program českých studií byl před zahájením semestru takřka nepřipravený. Chyběly obsahy předmětů, stanovené cíle (např. očekávaná výstupní jazyková znalost studentů po ukončení prvního ročníku) a formy testování. Vše se utvářelo až v průběhu prvních měsíců výuky. Struktura hodin, volba učebních materiálů, tempo výuky či způsoby hodnocení byly v kompetenci českého lektora. Mým úkolem před zahájením akademického roku bylo zvolit učebnice a sestavit sylaby pro zimní a letní semestr pro oba předměty. Po konzultaci s Metodickým odborným centrem Ústavu jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy jsem SISU doporučila používat jako kmenovou učebnici Basic Czech I, II a pro druhý ročník Basic Czech III. Problém nejen SISU, ale i ostatních čínských vysokých škol s programem bohemistika, tkví v nedostatku výukových materiálů. První díl Basic Czech byl kopírován,

⁴ Viz tabulku 1.

Název předmětu	Semestr	Týdenní hodinová dotace (45 min)	Počet kreditů
Základní čeština I	I.	14	9
České reálie	I.	2	2
Základní čeština II	II.	14	9
Česká historie a kultura	II.	2	2
Základní čeština III	III.	10	8
Čtení I	III.	2	2
Čtení novin I	III.	2	2
Gramatika I	III.	2	2
Konverzace a poslech I	III.	4	3
Česká literatura	III.	2	1
Základní čeština IV	IV.	10	8
Čtení II	IV.	4	4
Čtení novin II	IV.	2	2
Gramatika II	IV.	2	2
Konverzace a poslech II	IV.	2	2
Psaní	IV.	2	2
Čeština pro pokročilé I	V.	8	7
Audio-vizuální kurz I	V.	4	3
Čtení literatury	V.	2	2
Čeština pro pokročilé II	VI.	8	7
Audio-vizuální kurz II	VI.	4	3
Tlumočení	VII.	2	2
Praktická stáž	VII.	4	4
Bakalářská práce	VII.	4	4
Praktická stáž	VIII.	4	4
Bakalářská práce	VIII.	4	4

TABULKA 1 Seznam předmětů pro akreditovaný program česká studia na SISU.

druhý a třetí díl pro všechny studenty společně s několika dalšími učebnicemi nakoupil Generální konzulát České republiky v Šanghaji a daroval je SISU na podporu rozvoje bohemistiky.

PRÁCE ČESKÉHO LEKTORA

Pracovní úvazek českého lektora činí 6 vyučovacích hodin týdně, 4 hodiny základní češtiny a 2 hodiny českých reálií, zbylé lekce vede čínská lektorka. Hodiny českého jazyka jsem se snažila pojmut tak, aby studenti měli co největší prostor k mluvení, poslechu a k procvičování nových gramatických jevů, které jim byly představeny v hodinách mé kolegyně. Do výuky jsem začleňovala primárně práci ve dvojicích a ve skupinách, různé aktivizační a gramatické hry, ve druhém semestru přibyla aktivita

s názvem „horká židle“, v níž jeden student musí alespoň dvě minuty mluvit na vybrané téma bez možnosti podívat se do učebnice či svých poznámek. „Horká židle“ byla pro některé studenty velmi stresující, protože nejsou zvyklí na ústní projevy před ostatními. Studenti psali týdenní opakovací testy, které jim i mně sloužily jako zpětná vazba a kterými si zároveň mohli vylepšit celkové hodnocení předmětu na konci semestru. Závěrečné testování ve zkouškovém období se skládá z písemného testu obsahujícího část čtení, poslech, gramatika a psaní a z ústní části. Podobu testu vypracovává český lektor s ohledem na probrané učivo a na univerzitou stanovené časové vymezení pro napsání testu.

Lekce českých reálií patřily na základě výsledků z dotazníkového šetření k nejoblíbenějším. Podle předpisů fakulty bylo možné vést hodiny jen v angličtině, což mi přišlo nerozumné a spíše k neprospěchu studentů, neboť by se tím snížil už tak skromný počet hodin, ve kterých by slyšeli český jazyk od rodilého mluvčího. První hodiny byly koncipovány formou krátkých obrazových prezentací s jednoduchou slovní zásobou, jež sloužila i k procvičování výslovnosti. Postupně jsem do výuky zařazovala krátké texty a cvičení, videa, písničky atd. Témata byla volena tak, aby navazovala na probírané učivo v lekcích základní češtiny nebo aby korespondovala s českým aktuálním děním. Na přání studentů jsme velkou pozornost věnovali české klasické a moderní hudbě a české literatuře, protože hudba a čtení knih patří k jejich největším zájmům. Hlubší poznání České republiky a její kultury nepochybně pozitivně přispívá ke zvyšování motivace studentů a ke snaze naučit se český jazyk lépe.

Pracovní náplň zahrnuje mimo jiné také konzultace (90 minut týdně), primárně určené pro čínskou lektorku. Konzultační hodiny probíhají skrze systematické opakování gramatiky a slovní zásoby a jsou zaměřené na rozvoj produktivních dovedností, především mluvení. Nad rámec konzultací jsem se snažila být své čínské kolegyni i metodickou oporou a pomáhat jí s výukou a plánováním lekcí, protože se v jejím případě jednalo o první zkušenost v roli lektorky češtiny. Vzhledem k její nedokonalé znalosti jazyka a obzvláště k nízké úrovni řečových dovedností však docházelo k tomu, že nedokázala vést hodiny tak, jak jí bylo doporučováno. Ve svých hodinách i ve druhém semestru mluvila výhradně čínsky a obsahem lekcí byl převážně frontální, detailní a pro začátečníky zcela nepodstatný výklad gramatiky a prezentace nového lexika. Praktické osvojování nové látky až na práci s učebnicí chybělo. Gramaticko-překládovou metodu, typickou pro čínský vzdělávací systém, uplatňují i jiní čínští lektori ostatních jazyků a jakékoliv snahy o modernizaci výuky zatím chybí. Výsledkem je skvělá teoretická znalost jazyka, na druhé straně však pasivita studentů v hodinách, bez možnosti ústního projevu či poslechu jazyka.

Studenti konzultační hodiny příliš nevyužívají, raději oslovují učitele prostřednictvím zpráv v aplikaci WeChat, jedné z největších a nejrozšířenějších sociálních sítí v Číně. Pro mě bylo důležité nastavit si pravidla komunikace se studenty a vyhnout se tak nepřehlednému množství zpráv v jakoukoliv denní dobu.

K dalším povinnostem lektora patří tvorba výukových materiálů, psaní článků a překlad webových stránek univerzity. Český lektor také pomáhá s organizací mimoškolních aktivit a aktivně komunikuje s Karlovou univerzitou, Generálním konzulátem České republiky a Velvyslanectvím České republiky v Pekingu a udržuje již dobře navázané partnerské vztahy se SISU. Výsledkem této součinnosti bylo pozvání

na řadu akcí, např. oslavy 100. výročí vzniku Československa, slavnostní odhalení pamětní desky v Židovském muzeu v Šanghaji nebo oficiální zahájení výstavy obrazů Alfonse Muchy a možnost diskuze s jeho vnukem. Všechny tyto události a mnoho dalších nepochybně přispěly k prohloubení zájmu nejen o český jazyk, ale především o kulturu a historii naší republiky.

ZÁVĚR

Ačkoliv motivovanost studentů učit se česky nebyla na začátku akademického roku příliš znatelná, po dvou semestrech mohu říci, že mají češtinu rádi i přesto, že se mnohým zdá velice obtížná. Několika studentům se podařilo navázat kontakt s Čechy žijícími v Šanghaji, s nimiž procvičují jazyk, a díky kterým zároveň poznávají českou mentalitu, v mnoha oblastech odlišnou od té čínské. Za velký úspěch považuji to, že tři studenti získali stipendium na letní školy a dalších devět se ke studiu na letní škole přihlásilo s cílem zdokonalit se v jazyce a s touhou poznat Českou republiku.

Myslím si, že jazyková úroveň, které studenti dosáhli během prvního roku studia, je i přes ne zcela příznivé studijní podmínky a bez českého prostředí velmi dobrá. Někteří studenti dosahují úrovně A2, pasivní znalost gramatiky i lexika u některých odpovídá dokonce B1. V další fázi studia je třeba se zaměřit na zdokonalení komunikačních dovedností, jež patří k nejméně rozvinutým. Velice zajímavé bude sledovat další pokroky studentů a zejména pak jejich uplatnění na trhu práce. Doufám, že se češtině na Šanghajské univerzitě mezinárodních studií bude dařit a že i v budoucnu najde své zájemce.

BIBLIOGRAFIE:

Bozděchová, I. (2011): Za češtinou do Číny, *Bulletin Československého ústavu zahraničního*, 10. 2011, s. 25–26.

Bozděchová, I. (2017): Čeština v Číně, *Studie z aplikované lingvistiky*. Zvláštní vydání, s. 141–142.

Shanghai International Studies University (2018): *SISU Review 2017/2018*, s. 2–14.

Vondráčková, P. (2019): O bohemistikách v Číně, *Studie z aplikované lingvistiky*. V tisku.